
Baze de Date

Ioana Ciuciu

oana@cs.ubbcluj.ro

<http://www.cs.ubbcluj.ro/~oana/>

Obiective

- ▶ Cunoasterea conceptelor fundamentale referitoare la bazele de date
- ▶ Cunoasterea principalelor modele de descriere a datelor
- ▶ Aprofundarea modelului relational de descriere a datelor
- ▶ Gestiunea bazelor de date relationale în SQL
- ▶ Cunoasterea notiunilor introductive referitoare la bazele de date noSQL

Planificare

Saptamana	Curs	Seminar	Laborator
S1	1. Concepte fundamentale ale bazelor de date	1. Modelul Entitate-Relatie. Modelul relational	1. Modelarea unei BD in modelul ER si implementarea ei in SQL Server
S2	2. Modelare conceptuala		
S3	3. Modelul relational de organizare a bazelor de date	2. Limbajul SQL – definirea si actualizarea datelor	2. Interogari SQL
S4	4. Gestiunea bazelor de date relationale cu limbajul SQL		
S5-6	5-6. Dependente functionale, forme normale	3. Limbajul SQL – regasirea datelor	3. Interogari SQL avansate
S7	7. Interogarea bazelor de date relationale cu operatori din algebra relationala	4. Proceduri stocate	
S8	8. Structura fizica a bazelor de date relationale		
S9-10-11	9-10-11. Indeksi. Arbori B. Fisiere cu acces direct	5. View-uri. Functii definite de utilizator. Executie dinamica	4. Proceduri stocate. View. Trigger
		6. Formele normale ale unei relatii. Indeksi	
S12	12. Evaluarea interogarilor in bazele de date relationale		
S13	13. Extensii ale modelului relational si baze de date NoSQL	7. Probleme	Examen practic
S14	14. Aplicatii		

Alte informatii

▶ Evaluare

- ▶ Examen scris - 50% din nota finala
- ▶ Examen practic (ultimul laborator, SI3-I4)- 50% din nota finala
- ▶ Criteriu minim de promovare: minim nota 5 la examenul scris, examenul practic si temele de laborator

▶ Prezenta

- ▶ Seminar: obligatorie in proportie de minim 75%
- ▶ Laborator: obligatorie in proportie de minim 90%

▶ Suport de curs / seminar / laborator

- ▶ <http://bd-mi.wikispaces.com/>
- ▶ Cod P44NXCT, expira in 10 oct. 2017

Contact

- ▶ Ioana Ciuciu (ioana@cs.ubbcluj.ro)
Responsabila de curs, seminar, laborator
- ▶ Camelia Andor (andorcamelia@cs.ubbcluj.ro)
Responsabila de laborator

Baze de Date

Curs 1-2. Concepte fundamentale ale bazelor de date. Modelare conceptuala

Plan

- ▶ Istoric
- ▶ Baza de date (BD)
- ▶ Sistem de gestiune a bazelor de date (SGBD)
- ▶ Functiile unui SGBD
- ▶ Ciclul de viata al unei BD
- ▶ Arhitectura unui SGBD
- ▶ Modele de descriere a datelor
- ▶ Modelare conceptuala. Modelul Entitate-Relatie

Istoric

- ▶ Inca de la inceput, organizatiile au cautat sa isi structureze informatiile
- ▶ La inceput, informatiile erau sub forma de fise, clasate in ordine alfabetica, cronologica, etc.
 - ▶ Acestea exista inca
- ▶ Apoi, cu ajutorul suportului informatic, informatiile au inceput sa fie memorate pe suport magnetic
- ▶ Acestea trebuie organizate pentru a se putea lucra cu ele (regasirea unei anume informatii, vizualizarea valorii ei, stergerea, actualizarea, etc.), de unde apare notiunea de *fișier*

Istoric (cont.)

- ▶ Pana in anii 60: organizare clasica in fisiere, gestionata de catre sistemele de gestiune a fisiereilor
- ▶ Anii 60: prima generatie de SGBD
 - ▶ La inceputul aparitiei bazelor de date, nivelul conceptual este strans legat de reprezentarea datelor pe suport fizic
 - ▶ Model ierarhic, model in retea
- ▶ Anii 70-80: a 2a generatie de SGBD, mai independente de suportul fizic
 - ▶ Modelul relational
- ▶ Inceputul anilor 80: a 3a generatie de SGBD
 - ▶ Modele orientate obiect, ...
- ▶ Anii 2000: baze de date NoSql
 - ▶ Date semi-structurate/nestructurate, de volum din ce in ce mai mare

Componentele unei aplicatii. Metode de memorare a datelor

▶ Componentele unei aplicatii

- ▶ Datele – memorate in fisiere sau in baze de date
- ▶ Algoritm de gestiune
- ▶ Interfata cu utilizatorul

▶ Metode de memorare a datelor

- ▶ Fisiere
- ▶ Baze de date
- ▶ Baze de date distribuite

Metode de memorare a datelor – caracteristici fisiere

- ▶ exista diverse formate de memorare a datelor
- ▶ exista **redundanta** (unele date se memoreaza în mai multe fisiere) ⇒ inconsistentă
- ▶ descrierea în program a operatiilor de citire/scriere ⇒ se ia în considerare o structura a înregistrărilor ⇒ greutate la dezvoltarea unui program (prin schimbarea structurii fisierelor trebuie modificat programul)
- ▶ este dificil sa se obina datele care îndeplinesc anumite conditii (pentru simplificare au aparut diverse organizari ale fisierelor)
- ▶ complexitatea actualizarilor datelor (stergeri de înregistrari, modificarea unor valori din înregistrari)
- ▶ verificarea prin program a unor restrictii de integritate (corectitudine)
- ▶ lipsa procedurilor de securitate si integritate
- ▶ nu se poate controla accesul concurent la date
- ▶ fisierele sunt utile pentru programe care necesita putine date si sunt folosite de un singur utilizator

Baza de date (BD)

- ▶ Este o colectie formata din urmatoarele componente
 - ▶ **descrierea structurilor de date** folosite (schema bazei de date) pentru modelarea datelor (memorate în dictionarul bazei de date)
 - ▶ **colectia de date** (instante ale schemei)
 - ▶ **componente diverse**: view-uri, proceduri si funcii, utilizatori, roluri, etc.

Apare **separarea** între:

- ▶ **definirea** datelor (pastrata într-un dictionar al bazei de date),
- ▶ **gestiunea** datelor (adaugare, stergere, modificare date) si interogare

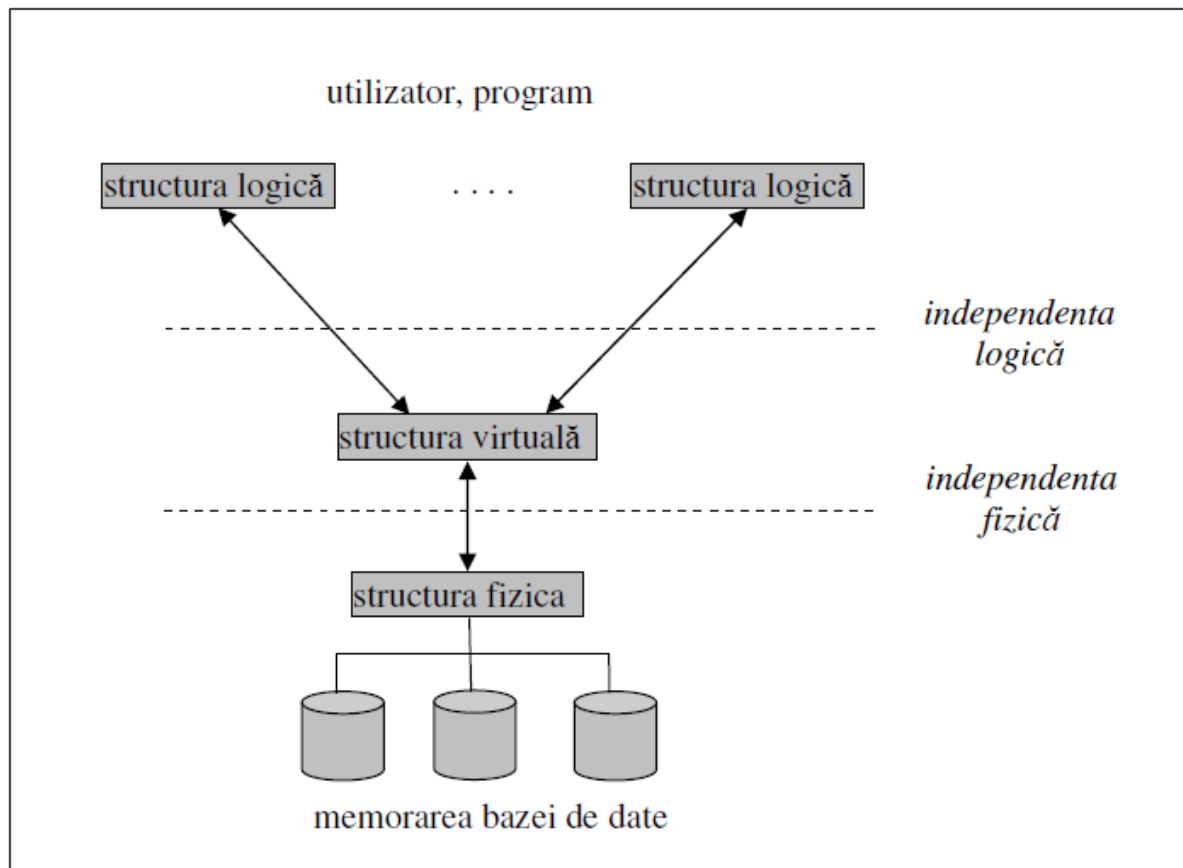
Structurile unei baze de date

- ▶ Arhitectura ANSI-SPARC (1975) – trei niveluri de descriere a datelor:
 - ▶ **structuri logice (structuri externe)**: descrierea structurilor de date folosite de un utilizator/program particular. Aceasta descriere se face într-un anumit model de organizare, iar SGBD poate să regasească datele în structura virtuală
 - ▶ **structura virtuală (structura conceptuală, schema bazei de date)**: descrie toate structurile de date și restricțiile folosite în baza de date, independent de aplicațiile individuale și de modul în care datele sunt stocate
 - ▶ **structura fizică (structura internă)**: descrierea structurilor de memorare a bazei de date (fișiere de date, indexuri, etc.)

Structurile unei baze de date

- Pentru o bază de date se pot defini mai multe structuri (niveluri) logice (externe), o structura virtuala (conceptuala) și o structura fizica (interna)

Independenta logica si independenta fizica

- ▶ Fiecare nivel de abstractizare este protejat la modificarile in structura din nivelul inferior
- ▶ Independența datelor poate fi:
 - ▶ **Independența logica:** posibilitatea schimbarii structurii virtuale fara schimbarea structurii logice, deci a **programelor** care folosesc date din baza de date
Important: dezvoltarea in etape a aplicatiilor
 - ▶ **Independența fizica:** posibilitatea schimbarii structurii fizice fara schimbarea structurilor virtuale si a structurilor logice (deci a programelor care folosesc date din baza de date)
Important: se pot adauga/elimina fisiere (de date, index) pentru optimizarea cautarii, programele utilizatorilor nu consulta direct fisierele (structura fizica)
- ▶ Nivelurile de abstractizare asigura independenta datelor, autorizeaza manipularea datelor, garanteaza integritatea datelor si optimizeaza accesul la date

Tipuri de utilizatori ai bazei de date

- ▶ **administratorii** bazei de date
- ▶ **proiectantii bazei de date** (designers): responsabili cu schema bazei de date, restrictiile definite, functiile si procedurile puse la dispozitia utilizatorilor, optimizarile necesare
- ▶ **utilizatorii unor aplicatii** care gestioneaza date
- ▶ **programatori de aplicatii**

Aplicatiile sunt scrise în diverse limbaje sau medii de programare (aplicatii web, java, .net, C, etc).

Pentru efectuarea unei operatii asupra bazei de date se trimite din aplicatie la sistemul de baze de date o comanda, aici se executa comanda si se trimite raspunsul la aplicatie (tehnologia client/server).

Cererea este trimisa în **limbajul SQL** (Structured Query Language), limbaj standard pentru acces la bazele de date.

Sistem de gestiune a bazelor de date (SGBD)

- ▶ **SGBD** (Sistem de Gestiune a Bazei de Date): colectie de programe necesare pentru gestiunea bazei de date
- ▶ **Sistem de baze de date**: baza de date + SGBD
- ▶ Exemple de SGBD:
 - ▶ Oracle, DB2 (IBM), Microsoft SQL Server, Sybase (SAP), Informix (IBM), Teradata, ...
 - ▶ MySQL, PostgreSQL, ...
 - ▶ Access (Microsoft), Paradox, Foxpro, ...

https://en.wikipedia.org/wiki/Comparison_of_relational_database_management_systems

Funcțiile unui SGBD

- ▶ **definirea** bazei de date: limbaj de definire (sau aplicatii dedicate care genereaza comenzi în limbajul de definire)
- ▶ **gestiunea** datelor: adaugare, modificare, stergere, interogare
- ▶ **administrarea** bazei de date: autorizarea controlului la baza de date, monitorizarea folosirii bazei de date, urmarirea performantelor bazei de date, optimizarea performanelor bazei de date, etc.
- ▶ **protectia** informatiilor din baza de date: *confidentialitatea* (protectie împotriva accesului neautorizat la date), *integritatea* (protectie împotriva alterarii continutului bazei de date)

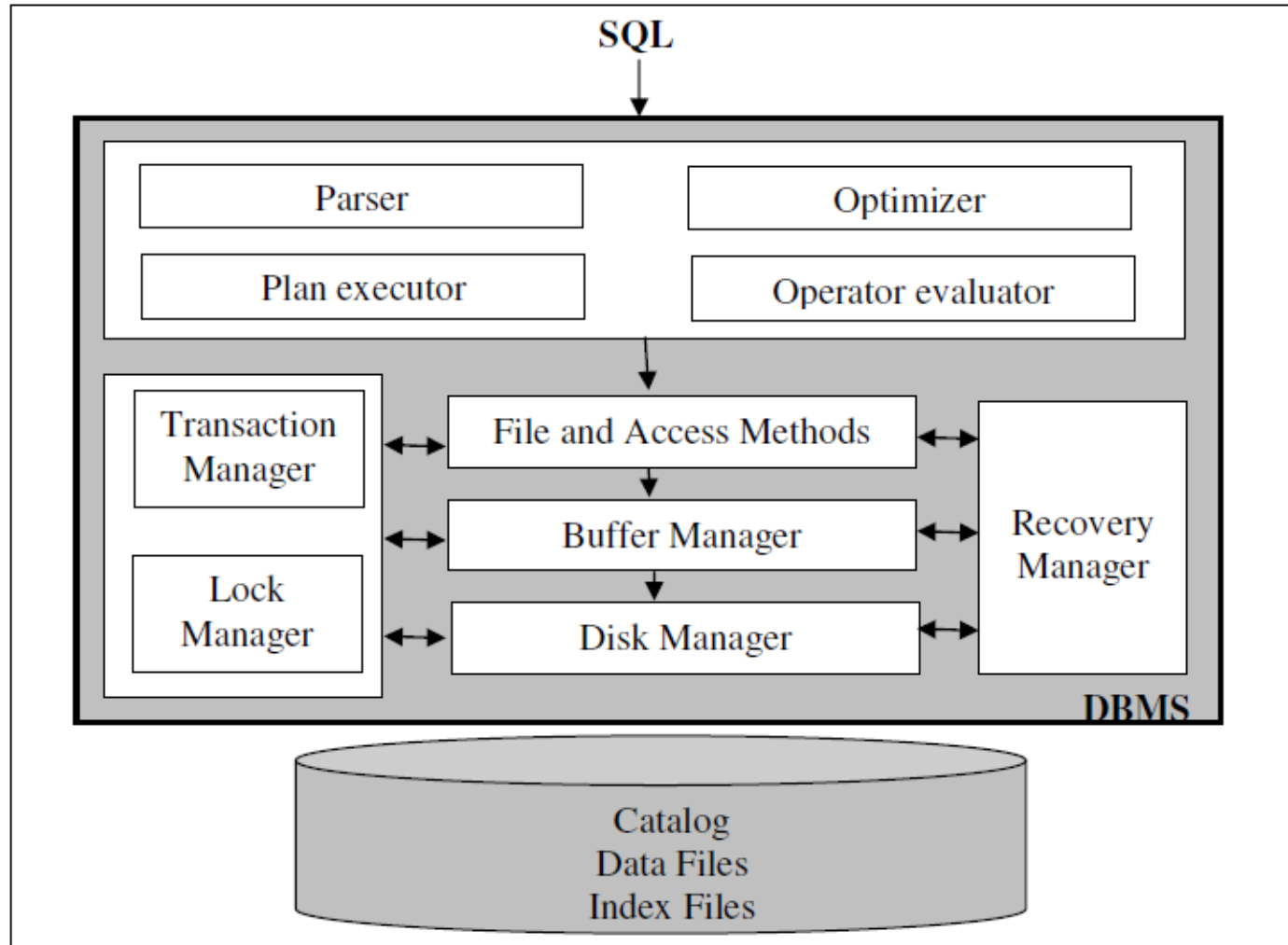

Ciclul de viata al unei baze de date

1. Domeniu din lumea reala
2. Design (analiza--> model): proiectantul, administratorul BD
3. Crearea structurii BD: proiectantul, administratorul BD
4. Crearea BD (DDL si inserari initiale): administratorul BD
5. Optimizarea BD (indecsi, etc.): administratorul BD
6. Manipularea (DML): utilizator
7. Mentenanta BD (interogari specifice): administratorul BD

Arhitectura unui SGBD

Avantajele utilizarii unui SGBD

- ▶ permite gestiunea unor colectii mari de date cu diverse legaturi între date
- ▶ aplicatiile nu gestioneaza detaliile de implementare a bazei de date: ele trimit o comanda SQL si primesc un raspuns (evaluarea comenzii se face de SGBD, folosind diverse programe de acces la date). Legatura dintre aplicatie si baza de date (conexiunea) este temporara
- ▶ acces rapid la date, care sunt actuale si corecte (se verifica automat unele restrictii de integritate)
- ▶ controlul accesului la baza de date (pentru utilizatori cu diverse roluri)
- ▶ gestiunea accesului concurent
- ▶ optimizarea accesului la date (util pentru colectii de date de dimensiune mare)
- ▶ permite accesul la date din aplicatii dezvoltate în diverse limbaje sau medii de programare
- ▶ ofera posibilitatea de import/export a datelor în diverse formate
- ▶ face posibila recuperarea la erori (fisiere arhiva + fisiere jurnal)
- ▶ permite dezvoltarea în etape a sistemelor informatice (modificarea schemei bazei de date, modificarea aplicatiilor, dezvoltarea de noi aplicatii)
- ▶ ofera instrumente de analiza a datelor (depozite de date, data mining)

Modele de descriere a datelor

- ▶ Pentru ca datele sa poata fi gestionate automat este necesar sa fie descrise conform unui model
- ▶ Un **model de descriere a datelor** este o multime de **concepte si reguli** folosite pentru modelarea datelor.
- ▶ Aceste concepte permit
 - ▶ descrierea *structurii* datelor,
 - ▶ precizarea *restrictiilor de consistenta* (corectitudine) si
 - ▶ a *relatiilor* cu alte date
- ▶ In cadrul unui model, pentru a descrie o anumita colectie de date (memorata într-o baza de date), se folosesc anumite structuri de date, care constituie **schema** bazei de date (sablonul, sau structura datelor). Datele din colectie respecta schema si pot sa fie considerate **instante** (sau **realizari**) ale schemei

Modele de descriere a datelor

▶ **Modele la nivel conceptual:**

- ▶ entitate-relatie (ER)
- ▶ relational
- ▶ retea
- ▶ ierarhic
- ▶ orientat obiect
- ▶ noSQL
- ▶ semistructurat (XML), RDF (semantic web)

▶ **Modele fizice** (se precizeaza detalii cu privire la memorarea bazelor de date în fișiere de diverse tipuri)

▶ **Modele pentru implementare:** intermediar între precedentele două (în majoritatea sistemelor se folosește modelul relational)

Modelul Entitate-Relatie (ER)

- ▶ **Entitatea** - este o **data** si reprezinta un obiect din lumea reala (din domeniul de interes)
- ▶ Daca entitatea (data) este complexa (de exemplu un student, sau o disciplina din facultate), atunci pentru precizarea ei se vor folosi anumite **attribute** (sau proprietati)
- ▶ Multimea entitatilor cu aceeasi structura (de ex. multimea studenilor) sunt **instante** ale unui **tip de entitate**, sau **clasa**, sau **schema entitatii**

Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

- ▶ **Entitatea** - este o **data** si reprezinta un obiect din lumea reala (din domeniul de interes)
 - ▶ In precizarea tipului de entitate (a clasei) fiecare **atribut** va avea:
 - ▶ nume,
 - ▶ domeniu pentru valorile posibile si
 - ▶ eventuale conditii pentru a se verifica daca valoarea este corecta
 - ▶ Un tip de entitate va avea (cel putin)
 - ▶ un nume si
 - ▶ o lista de attribute
 - ▶ La un tip de entitate se poate defini o **cheie** (care este o restrictie): o multime de attribute care iau valori distincte în instanele acestui tip de entitate (i.e. nu pot exista doua instante cu aceeasi valoare a cheii)

Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

- ▶ **Relatia** - este o **data** si precizeaza o **legatura** (asociere) între doua sau mai multe entitati
 - ▶ La aceasta asociere se pot folosi si attribute suplimentare
 - ▶ Toate relatiile cu aceeasi structura (legaturi între entitati de aceleasi tipuri) trebuie descrise printr-un **tip de relatie** (nume, tipurile de entitati folosite în asociere), sau **schema relatiei**
- ▶ **Schema modelului** este formata dintr-o multime de **tipuri de entitate** si **tipuri de relatie**

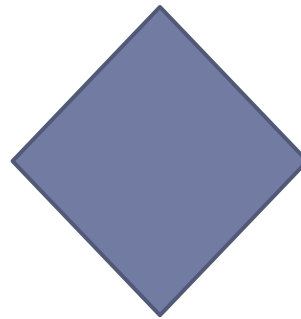

Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

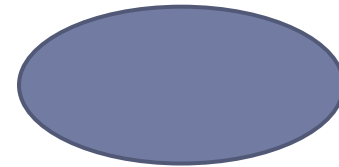
► Diagrama Entitate-Relatie – elemente componente

Tip de entitate

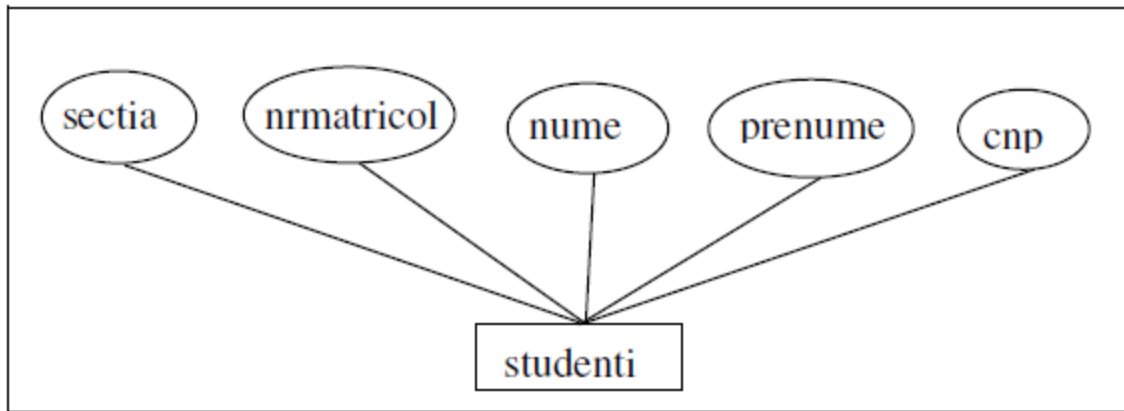
Tip de relație

Atribut

Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

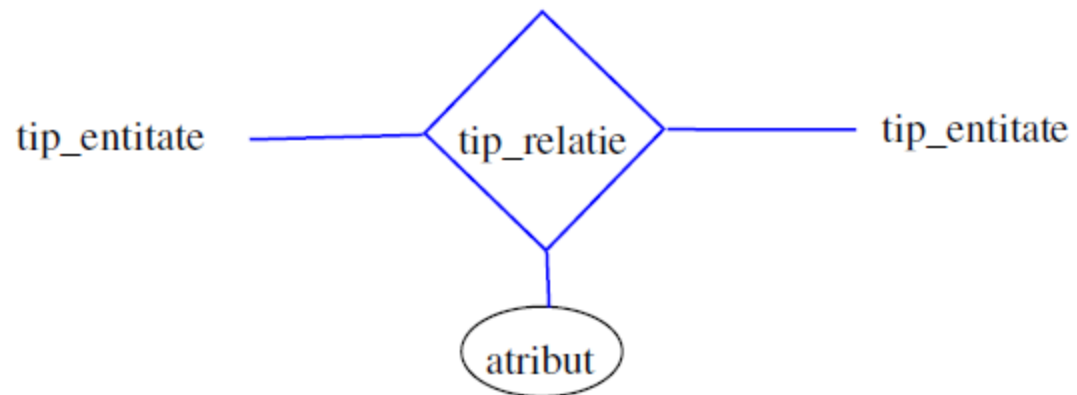
► Tipul de entitate si attributele asociate

sau:

studenti
sectia
nrmatricol
nume
prenume
cnp

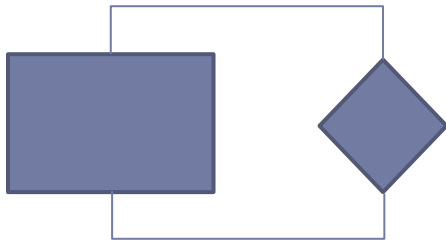
► Tipuri de relatii

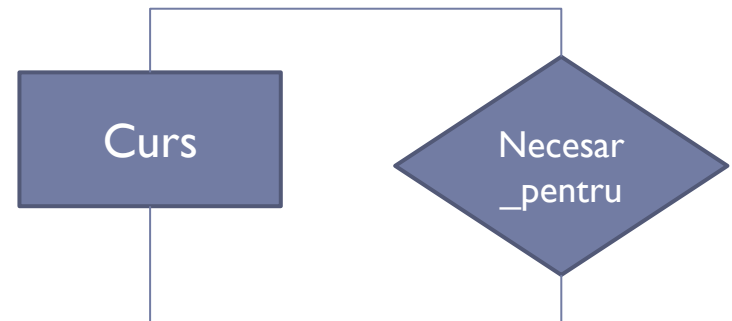
Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

► Gradul relatiilor

► Relatie unara:

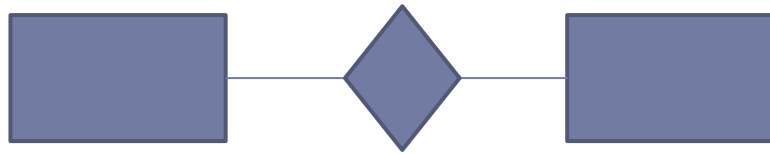
Exemplu:

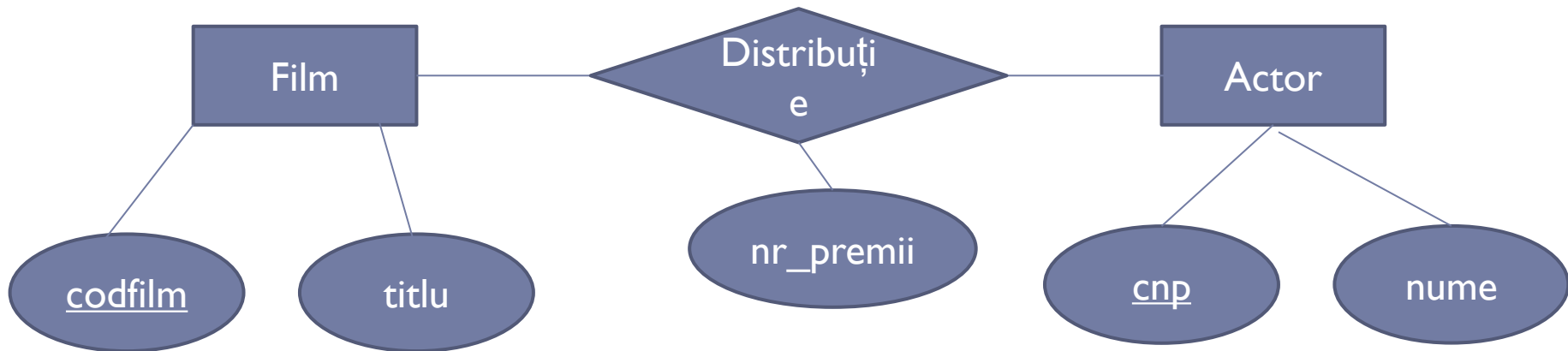
Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

► Gradul relatiilor

► Relatie binara:

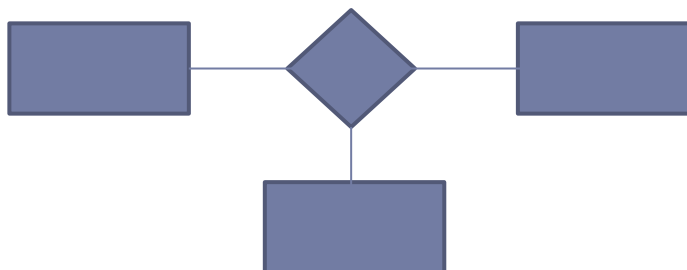
► Exemplu:

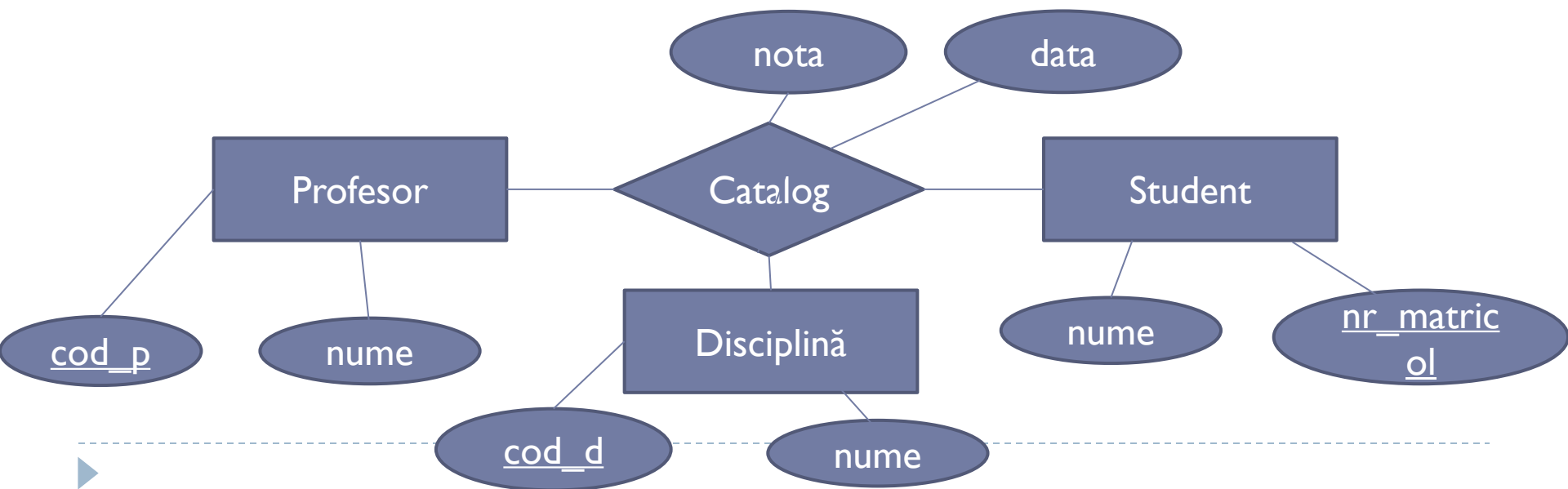
Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

► Gradul relatiilor

► Relatie ternara:

► Exemplu:

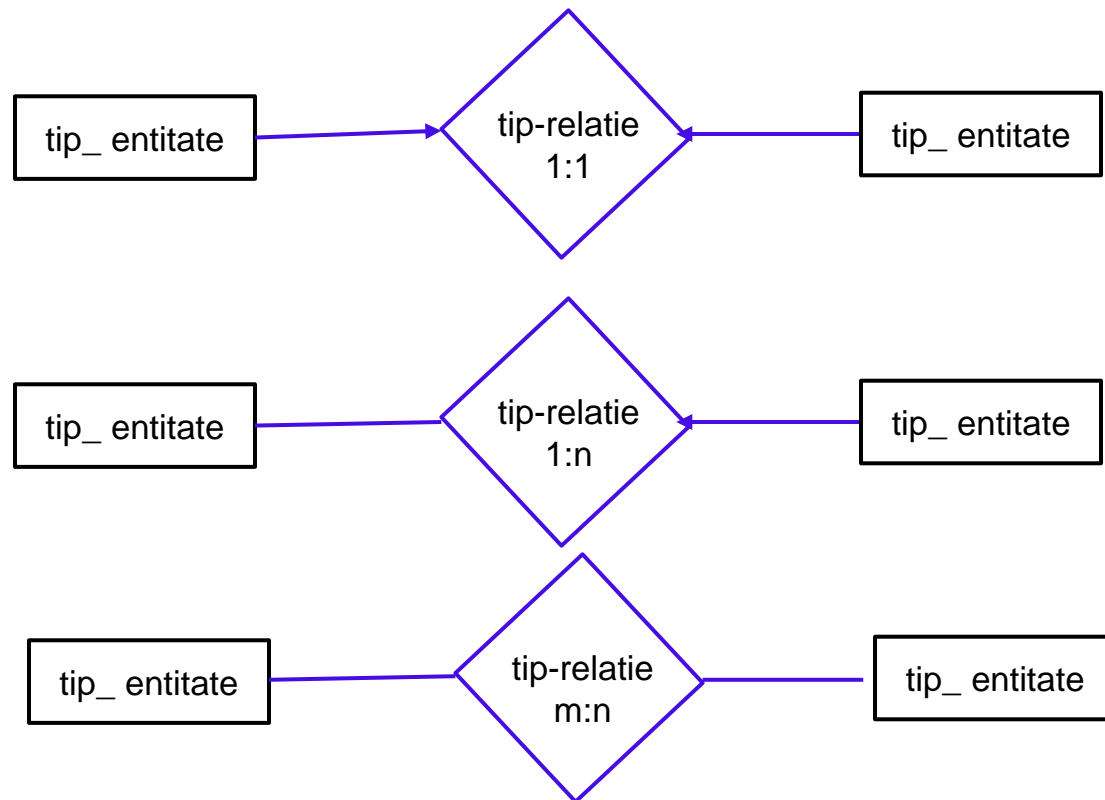
Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

- ▶ Pentru **relatiile binare** (între doua tipuri de entitate T1 si T2) se pot defini urmatoarele **tipuri particulare de relatie**, care pot fi considerate **restrictii** pentru baza de date (sistemul trebuie sa verifice, la fiecare modificare a bazei de date, daca relatia este de tipul precizat):
 - ▶ **relatie 1:1**: daca o entitate de tipul T1 se asociaza cu cel mult o entitate de tipul T2, iar o entitate de tipul T2 se asociaza cu cel mult o entitate de tipul T1
De exemplu: asocierea dintre **grupa** si **cadru didactic** (pentru a preciza tutorii grupelor)
 - ▶ **relatie 1:n**: daca o entitate de tipul T1 se asociaza cu oricâte entitati de tipul T2, iar o entitate de tipul T2 se asociaza cu cel mult o entitate de tipul T1
De exemplu: asocierea dintre **grupa** si **studenti** (pentru a preciza componenta grupelor)
 - ▶ **relatie m:n** daca o entitate de tipul T1 se asociaza cu oricate entitati de tipul T2, iar o entitate de tipul T2 se asociaza cu oricate entitati de tipul de tipul T1
De exemplu: asocierea dintre **discipline** si **studenti** (pentru a preciza contractele de studiu)

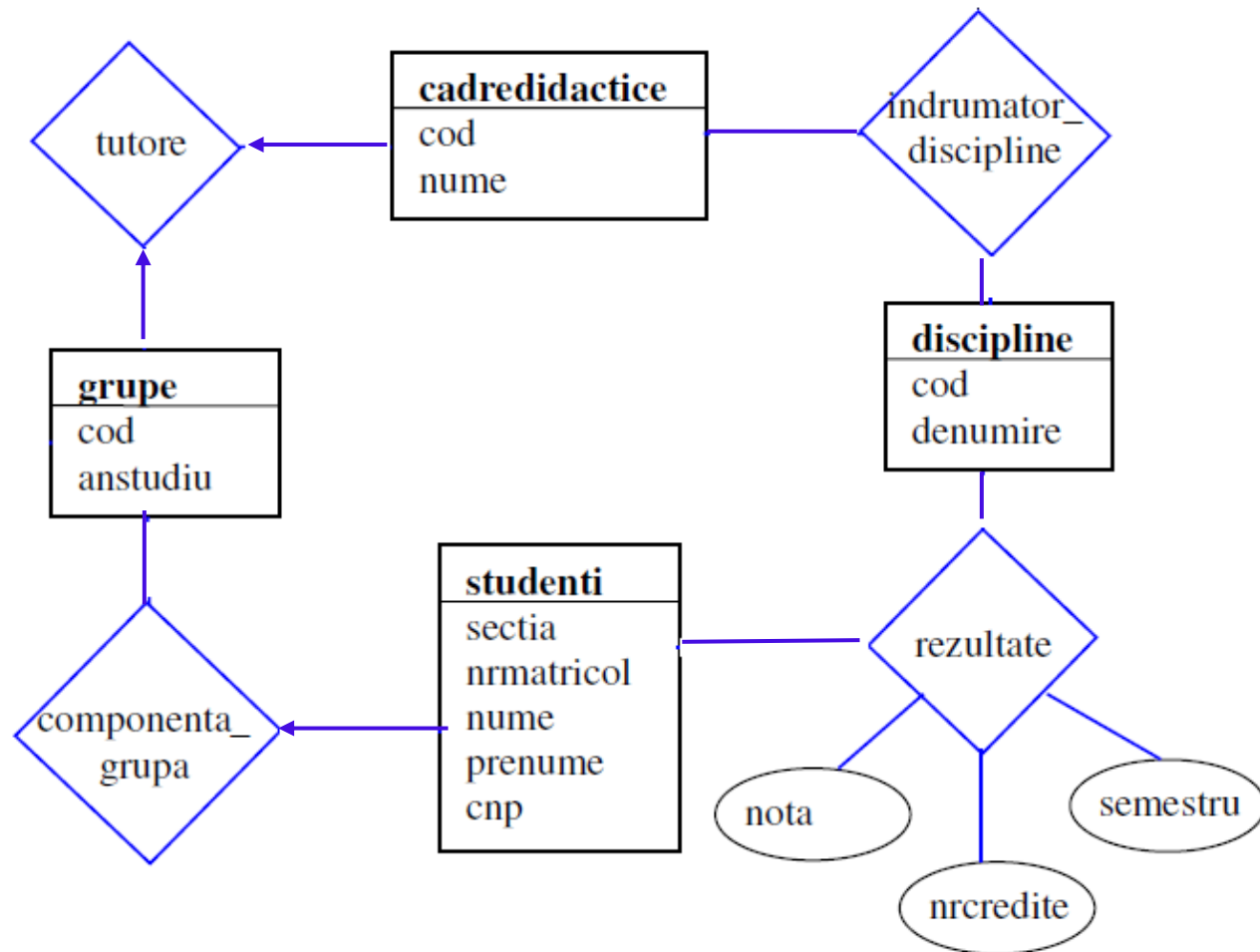
Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

- Pentru relatiile binare, segmentul ce uneste tipul de relatie cu tipul de entitate este marcat într-un anumit mod, de exemplu:

Modelul Entitate-Relatie (ER) – cont.

- **Exemplu** (atributele dintr-un tip de entitate s-au precizat într-un mod simplificat):

Entitati si relatii pentru exemplul precedent

Referinte

- ▶ [Da04] DATE, C.J., An Introduction to Database Systems (8th Edition), Addison-Wesley, 2004.
- ▶ [Ga08] GARCIA-MOLINA, H., ULLMAN, J., WIDOM, J., *Database Systems: The Complete Book*, Pearson Prentice Hall, 2008
- ▶ [Mi09] MIU, L., OZSU, M.T., *Encyclopedia of Database Systems*, Springer 2009 (3818 pages).
- ▶ [Ra07] RAMAKRISHNAN, R., *Database Management Systems*. McGraw-Hill, 2007, <http://pages.cs.wisc.edu/~dbbook/openAccess/thirdEdition/slides/slides3ed.html>
- ▶ [Si10] SILBERSCHATZ A., KORTZ H., SUDARSHAN S., *Database System Concepts*, McGraw-Hill, 2010, <http://codex.cs.yale.edu/avi/db-book/>
- ▶ [Ul11] ULLMAN, J., WIDOM, J., *A First Course in Database Systems* (3rd Edition), Addison-Wesley + Prentice-Hall, 2011
- ▶ Leon Tambulea, curs de Baze de Date, UBB Cluj-Napoca
- ▶ Surdu Sabina, seminar de Baze de Date, Matematica-Informatica, UBB Cluj-Napoca, 2016
- ▶ Sara BouchenaK, Curs Bases de données et systemes d'information, licenta MIAGE, Université Joseph Fourier Grenoble, 2012

